

Юсан О.М.

студентка,

Науковий керівник: Акімова О.А.

кандидат філософських наук,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
В СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ СОЦІАЛЬНОМУ СИРІТСТВУ
В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДЕІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ**

Для будь якого суспільства несприятлива ситуація, що зі зниженням потенціалу якісних загальнолюдських і духовних цінностей, з'являється такий негативний суспільний феномен, як соціальне сирітство. Приховане чи явне, але дуже небезпечне для реалізації державної політики у сфері охорони дитинства. Адже, в сучасному розумінні діти виступають специфічною соціально-демографічною групою населення та мають вікові, психологічні й соціальні особливості, які необхідно враховувати у процесі формування та реалізації державної політики у сфері охорони дитинства в Україні.

Безпосередньо в сучасній періодичній науковій літературі існує досить багато наукових праць присвячених розкриттю піднятої проблематики, серед яких варто вказати: Л. Ф. Кривачука який висвітив розуміння дитини, як об'єкта державної політики у сфері охорони дитинства в Україні. Зокрема в його роботі розглянуто теоретичні та нормативно-правові засади визначення об'єкта державної політики у сфері охорони дитинства [1] та О. М. Василенко, Р. В. Трояна, які описали сучасні нормативно-правові засади державної політики з питань захисту прав дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківського піклування; дітей, що опинилися у групі ризику соціального осиротіння [2].

Відзначені науковці вказали, на необхідність вирішення проблематики забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у процесі формування й реалізації державної, регіональної політики з питань захисту прав дітей, яка в першу чергу, враховувала б інтереси дітей, що опинилися у групі ризику соціального осиротіння та визначила шляхи вдосконалення системи соціального захисту таких дітей задля збереження та захисту права таких дітей на сімейне виховання та оточення.

В процесі формування та реалізації державної політики у сфері запобігання соціального сирітства, як негативного суспільного явища, на управлінському рівні необхідно враховувати, що діти мають значні потенціальні можливості, а це зумовлює неприпустимість недооцінки ролі та місця дитинства в державотворчих процесах.

Станом на 2018 р. в Україні створено систему інституцій, покликаних захищати права дитини, серед яких Уповноважений Президент України з прав дитини, міністерства Соціальної політики, Охорони здоров'я, Освіти і науки,

судові, правоохоронні органи, прокуратура, науково-дослідні інститути, значна кількість громадських організацій.

Правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей, що опинилися у групі ризику соціального осиротіння, – визначає Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», який є складовою частиною законодавства про охорону дитинства.

Наразі, одним з актуальних нормативно-правових документів, спрямованих на профілактику соціального сирітства в Україні, є «Національна стратегія реформування інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з її реалізації.»

На даний час в рамках цієї стратегії розглядається система інституційного догляду та виховання дітей, яка є не лише затратною, а також негативною, неефективною та шкідливою як для самої дитини, так і для її сім'ї та суспільства в цілому. Зрозуміло, що тривале перебування дитини поза межами сім'ї призводить до руйнування її особистісних зв'язків з батьками. Діти виростають непідготовленими до самостійного життя, не мають необхідних соціальних умінь і навичок [4].

Згідно із поглядами Б.І. Андрусина, бачення процесу «**деінституціалізації**» як фактора подолання соціального сирітства в Україні не обмежується тільки виведенням дітей із закладів, а передбачає розвиток мережі превентивних і підтримуючих послуг на рівні громади, орієнтованих на задоволення потреб дітей і захист їх прав.

Деінституціалізація або трансформація послуг для дітей – це, по суті, процес відмови від системи догляду, яка ґрунтується на великих інституціях, і перехід до низки інтегрованих послуг на основі сім'ї та громади.

Натомість на законодавчо-постановчому рівні узагальнена мета «деінституціалізації» визначається, як запровадження відповідних змін у системі захисту дітей, орієнтованих передусім на збереження та підтримку сім'ї, як найкращого забезпечення прав та інтересів дитини.

За визначенням Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) для країн ЦСЄ/СНД деінституціалізація розуміється як процес, що включає чотири компоненти [4]:

1. Профілактика соціального сирітства (попередження направлення та перебування дітей в інституціях без необхідності, недопущення направлення їх в інші заклади).

2. Пошук та розробка належних альтернативних форм сімейного влаштування і надання замісним сім'ям послуг і системи пільг.

3. Робота з персоналом закладів для дітей з метою мінімізації спротиву закриттю і передачі дітей в сім'ї, планове закриття, випереджуюча перепідготовка персоналу або їх працевлаштування.

4. Створення умов більш високої якості життя тим дітям, які в силу різних причин не будуть передані у сімейні форми.

Таким чином, ЮНІСЕФ розглядає деінституціалізацію не просто як заходи зі скорочення кількості дітей в інтернатних закладах, а як всебічний процес,

який передбачає планування перетворень, скорочення кількості закладів інтернатного типу і/або їх закриття, що супроводжується створенням цілого комплексу різноманітних послуг з влаштування дітей з урахуванням їх права на сімейне виховання та оточення.

Натомість розпорядженням КМ України від 9 серпня 2017 р. № 526-р прийнято «*Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу*», де встановлюється тотожність термінів деінституціалізація та деінституалізація [5].

В науковій літературі узагальнені позиції соціальної проблематики, «соціального сирітства», в межах визначення даного поняття, як предмета міждисциплінарного дослідження розглядається в роботах О. Терновця [3], де поняття «соціальне сирітство» розглядається як комплексний соціальний феномен, який досліджується на міждисциплінарному рівні. В загальному розумінні «*деінституціалізацію*» слід розглядати, як фактор подолання соціального сирітства в Україні в умовах де не тільки обмежується виведення дітей із закладів, а й передбачається розвиток мережі превентивних і підтримуючих послуг на рівні громади, орієнтованих на задоволення потреб і захист прав дітей, які опинилися без батьківського піклування, без сімейного виховання та задля подолання соціального сирітства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кривачук Л. Ф. Удосконалення нормативно-правового механізму соціально-правового статусу захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, установлення юридичного статусу [Електронний ресурс] / Л. Ф. Кривачук // Актуальні проблеми державного управління. – Режим доступу: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/index.html>

2. Василенко О. М. Нормативно-правові засади державної політики з питань захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О. М. Василенко, Р. В. Троян // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2015. – № 10. – С. 5-7.

3. Терновець О. М. Соціальне сирітство як предмет міждисциплінарного дослідження [Електронний ресурс] / О. М. Терновець // Вісн. ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2012. – Ч. I. – № 5 (240). – Режим доступу: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/Visnyk_red_2012_5_1.pdf

4. Деінституціалізація: глосарий «Защита детей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicef.ru/>

5. Розпорядження КМ України «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>